

משך חכמה

פרשת תצוה - זכור פסקא א-ג – פרשת הדלקת המנורה

מאת הגה"ק רבי מאיר שמחה הכהן זצוק"ל מדווינסק

בעל מחבר ספר "אור שמח" על הרמב"ם

עם ביאור בינת החכמה - מאת יצחק בירך דסקל

גליון מס' כג תשפ"ו טל: 052-7611435 מייל: y.b.daskal@ybdaskal.com כל הזכויות שמורות ©

פרשת הדלקת המנורה

שמות כז, כ - כא (כ) וְאַתָּה תִּצְוֶה אֶת בְּנֵי יִשְׂרָאֵל וַיִּקְחוּ אֵלֶיךָ שָׁמֶן זֵית זָךְ כְּתִית לְמָאוֹר לְהַעֲלֹת נֵר תָּמִיד: (כא) בָּאֵהָל מוֹעֵד מִחוּץ לַפֶּרֶת אֲשֶׁר עַל הָעֵדֻת יַעֲרֹךְ אֹתוֹ אֶהְרֹן וּבָנָיו מִעֶרֶב עַד בֹּקֶר לִפְנֵי ה' חֻקַּת עוֹלָם לְדֹרֹתֶם מֵאֵת בְּנֵי יִשְׂרָאֵל:

פסקאות: א - ג



פרשת הדלקת המנורה

שמות כז, כ - כא

פסקאות: א - ג

[א]

¹[א] (שמות כז, כ - כא) – (כ) וְאַתָּה תִּצְוֶה אֶת בְּנֵי יִשְׂרָאֵל וַיִּקְחוּ אֵלֶיךָ שָׁמֶן זֵית זָךְ כְּתִית לְמָאוֹר לְהַעֲלֹת נֵר תָּמִיד: (כא) בָּאֵהָל מוֹעֵד מִחוּץ לַפֶּרֶת אֲשֶׁר עַל הָעֵדֻת יַעֲרֹךְ אֹתוֹ אֶהְרֹן וּבָנָיו מִעֶרֶב עַד בֹּקֶר לִפְנֵי ה' חֻקַּת עוֹלָם לְדֹרֹתֶם מֵאֵת בְּנֵי יִשְׂרָאֵל: "ע"כ. יש לדקדק: א. מהו לשון ויקחו "אליך", דמשמע שהוא לצורך משה רבינו ע"ה, והרי היא מצוה לכלל ישראל. ב. מהו לשון "חקת עולם" דכתיב במצות המנורה בלבד (כאן, ובפ' אמור, ויקרא כד, ג) ולא בשאר עבודות המשכן.

ונראה על פי דברי האבן עזרא (במדבר ח, א). דהנה בסוף פרשת נשא (במדבר ז, פט) כתוב בסיום פרשת הנשיאים, "ויבא מֹשֶׁה אֶל אֱהֹל מוֹעֵד לְדַבֵּר אִתּוֹ וַיִּשְׁמַע אֶת הַקּוֹל מִדְּבַר אֱלֹהִים מֵעַל הַכַּפֹּרֶת אֲשֶׁר עַל אֹרֶן הָעֵדֻת מִבֵּין שְׁנֵי הַכְּרֹבִים וַיְדַבֵּר אֵלָיו", וסמוך לזה מתחילה פרשת בהעלותך בפרשת המנורה (שם, ח, א-ב) "וַיְדַבֵּר ה' אֶל מֹשֶׁה לֵאמֹר: "דַּבֵּר אֶל אֶהְרֹן וְאֶמְרָתָה אֵלָיו בְּהַעֲלֹתָ אֶת הַנֵּרוֹת אֶל מוֹל פִּנֵּי הַמִּנְוָה יָאִירוּ שְׁבַעַת הַנֵּרוֹת". וצריך ביאור מה ענין סמיכות פרשת המנורה לסיום פרשת הנשיאים, ומפרש האבן עזרא (שם, ד"ה אל) "ונסמכה זאת הפרשה להורות, כי הדבור יהיה גם בלילה, כי שם יהיה הנר דלוק ולא יכבה" עכ"ל. ונראה כוונתו על פי המבואר במכילתא (יב, א), שכל הדברות שנדבר עם משה לא נדבר עמו אלא ביום, [ויש להביא ראיה לזה, מדכתיב (שמות פרק ו, כח) "וַיְהִי בַּיּוֹם דָּבַר ה' אֶל מֹשֶׁה בְּאֶרֶץ מִצְרָיִם"], לפיכך סמכה תורה הא דכתיב וידבר ה' אל משה לפרשת המנורה, לומר, שעל ידי המנורה ידבר ה' אל משה, והיינו

[א]

(כז, כ-כא) – (כ) וְאַתָּה תִּצְוֶה אֶת בְּנֵי יִשְׂרָאֵל וַיִּקְחוּ אֵלֶיךָ שָׁמֶן זֵית זָךְ כְּתִית לְמָאוֹר לְהַעֲלֹת נֵר תָּמִיד: (כא) בָּאֵהָל מוֹעֵד מִחוּץ לַפֶּרֶת אֲשֶׁר עַל הָעֵדֻת יַעֲרֹךְ אֹתוֹ אֶהְרֹן וּבָנָיו מִעֶרֶב עַד בֹּקֶר לִפְנֵי ה' חֻקַּת עוֹלָם לְדֹרֹתֶם מֵאֵת בְּנֵי יִשְׂרָאֵל:

מדוע כתוב ויקחו "אליך". ומדוע כתוב דוקא במנורה חוקת עולם

(כז, כ-כא) ויקחו אליך וכו'. יתכן¹ על פי דברי הראב"ע בפרשה בהעלותך (במדבר ח, ב ד"ה אל מול), שאף על פי שאמרו (מכילתא יב, ב) כל דברות שנדבר הקדוש ברוך הוא עם משה לא

בלילה שאין דיבור בלילה, אף על פי כן ידבר עמו כשתהיה המנורה, כי אור המנורה כיום הוא, זה תוכן דברי האבן עזרא בפ' בהעלותך. ועל פי זה יש לפרש כוונת הכתוב דיקחו אליך, לצורכך, שעל ידי הדלקת הנרות ידבר ה' עם משה אף בלילה.

אבל יש עוד להקשות, סוף סוף מהו לשון "אליך", והרי הדיבור למשה לא היה לצרכו אלא לצורך כלל ישראל. ונראה, דהטעם שלא דבר ה' למשה בלילה כיון שאין השכינה שורה אלא מתוך שמחה (פסיקתא זוטא, בראשית כז, י. ועוד), ואין שמחה אלא באורה ולא בחשיכה, ובזה מבואר מדוע באור המנורה דבר ה' אל משה, כיון שעל ידי אור המנורה יהיה משה בשמחה ויהיה ראוי להשראת השכינה. והשתא מבואר היטב לשון הכתוב ויקחו אליך, היינו לצורכך, שיהיה בשמחה על ידי אור המנורה וידבר ה' עמו אף בלילה. וכל זה רק למשה בלבד שהיה שליח ה' למסור התורה שקיבל מה', אבל לדורות אין שייך טעם זה, לפיכך לדורות יהיה מצות הדלקת הנרות חוקת עולם ללא טעם. שהרי אין צורך לה' באור המנורה, שארבעים שנה הלכו לאור (שבת כב, ב). ומיושב כל הדקדוקים.

ועל פי זה יש רמז לחידוש הסמ"ע (חושן משפט סימן ה ס"ק ז) שכתב, שאף על פי שאין להתחיל לדון בכפיה בלילה אפילו בדיני ממונות, מכל מקום אם יש נר דולק מותר. ונראה, דהטעם שאין דנין בלילה כיון שאין שמחה שורה אלא מתוך אורה, לפיכך אם יש נר יש אורה אף בלילה, ולכן מותר לכופף לדון אף בלילה [א. ה. אבל בלא כפיה מותר בלאו הכי כמבואר שם בסמ"ע. ואין זו ראיה ממש אלא רמז בלבד, דאין לדמות נרות המנורה לסתם נרות. ועוד, דחז"ל סתם אמרו אין דנין בלילה ולא חילקו בזה. ואפשר שכלל עשו בדבר שלעולם לא ידון בלילה, ומנין לחדש דבר מותר. ועוד, מנין שהטעם שאין דנין בלילה מחמת שאין השכינה שורה, לפיכך דקדק רבינו וכתב שרמזו הוא ולא ראיה ממש].

משך חכמה

פרשת תצוה - זכור פסקא א-ג – פרשת הדלקת המנורה

מאת הגה"ק רבי מאיר שמחה הכהן זצוק"ל מדווינסק

בעל מחבר ספר "אור שמח" על הרמב"ם

עם ביאור בינת החכמה - מאת יצחק בירך דסקל

גליון מס' כג תשפ"ו טל: 052-7611435 מייל: y.b.daskal@ybdaskal.com כל הזכויות שמורות ©

ארבעים שנה לא הלכו אלא לאורו (שבת כב, ב.) ודו"ק. ומזה רמז למה שכתב בסמ"ע (חושן משפט ה, ס"ק ז) דכשנרות דולקים מותר לדון בלילה².

[ב - המשך]

מדוע עשה שלמה המלך עשרה מנורות במקדש

ובזה³ יש לפרש מה דעשה שלמה (חמשה) [עשרה] מנורות, ור"א בן שמוע אמר בפרק שתי הלחם (מנחות צט, א) דעל כו' ובכולם

מסדרין היינו לפעמים על זה ולפעמים על זה, ולפי זה גם במנורה יש לומר שהיו מדליקים רק באחת, ולפעמים בזה ולפעמים בזה, מכל מקום פשוט לשון הברייתא משמע שעל כולם היו מסדרין, אלא שעל משה מסדר תחילה, לכן כתוב (מלכים-א ז, מח) "וְאֵת הַשִּׁלְחָן אֲשֶׁר עָלָיו לֶחֶם הַפָּנִים וְהָבָה", היינו שמסדר עליו תחילה, והא דכתיב בדברי הימים-ב (ד, יט) וְאֵת הַשִּׁלְחָנוֹת וְעָלִיהֶם לֶחֶם הַפָּנִים, היינו שבאמת מסדר על כולם. וכן מובא ברייתא זו גם בילקוט שמעוני (מלאכים רמז קפ"ה).

והשתא יש לדקדק: א. מדוע ראה שלמה המלך להוסיף על המנורה שבמשכן ולעשות עשרה מנורות, ועוד להדליק בכולם, ומה ראה לשנות ולעשות עשרה שולחנות ולסדר על כולם לחם הפנים. ב. מדוע בבית שני לא עשו רק שולחן אחד (שקלים ו, ד) ומנורה אחת.

אבל כיון שנתבאר שהמנורה היתה להאיר המקום שתשרה שכינה על משה, מבואר היטב, דכיון שמקום ההיכל היה גדול פי שנים-עשר פעמים מהמשכן, בהכרח לעשות אור מנורות פי שנים-עשר מהמשכן כדי להאיר המקום שתשרה שכינה, לכן הוסיף על של משה עוד עשרה מנורות, חמש מכל צד של המנורה של משה, ולא הוסיף עוד אחת כדי שיהיו הצדדים שוים. [ואף על פי שבבית ראשון לא היה צורך לנבואת משה רבינו ע"ה, היה צורך לנבואת שאר נביאים שתשרה עליהם שכינה. עיין שמואל א פרק ג' בענין נבואת שמואל].

והחשוב שגודל נפח בית ראשון הוא פי שנים-עשר מהמשכן, כיון שאוהל מועד שהיה במשכן היה רוחב עשר אמות על אורך שלושים אמות (שמות כו עיין בפרש"י) וגובה עשר אמות שעולה בסך הכל שלושת אלפים אמה נפח. לפי זה, לשלושת אלפים אמה היה צריך מנורה אחת, וההיכל שישים אמה אורך על עשרים אמה רוחב בגובה שלושים אמה (מלכים א פרק ו פסוק ב), וכשתכפיל ששים אורך בעשרים רוחב, נמצא שטח ההיכל בקרקע אלף ומאתים אמות, ובשטח זה בגובה של עשר אמות, כנגד המשכן, הוא פי ארבעה מהמשכן, שהרי שטח המשכן היה שלוש מאות אמה בגובה

היה אלא ביום, שנאמר (שמות ו, כח) ביום דבר כו', בכל זה, כשהיו הנרות דולקים היה כיום, ודבר עמו בלילה. לזה אמר ויקחו אליך, פירוש לצרכך, שהאדם דעתו בהיר בעת האור, וכמו אין אורה אלא שמחה. ולזה הוא לצורך הכנת נפש משה להדיבור, שיהיה שורה מתוך שמחה (פסיקתא זוטא, בראשית כז, י. ועוד). אבל חוקת עולם לדורותיכם מאת בני ישראל, שלדורות הוא חוק בלי טעם וגזירה היא מלפני, שכלום לאורה אני צריך, והלא כל

² תמצית דבריו: הטעם שכתוב ויקחו "אליך". והטעם שכתוב דוקא במנורה חוקת עולם – כיון שה' לא דיבר למשה בלילה, כי אין שמחה אלא באור, אבל במקום המנורה דיבר גם בלילה, שעל ידי אור המנורה יש שמחה, ולכן כתוב "אליך", בשבילך, שתהיה בשמחה, ואדבר אתך גם בלילה, אבל לדורות אין צורך במנורה, כי ה' אין צריך לאור המנורה, לכן הוא "חוקת עולם".



[ב - המשך]

³ [ב] ועל פי זה יתיישב דבר פלא, דהנה במשכן היה רק שולחן ומנורה אחד (שמות כה, כג. לא), ובבית ראשון כתוב בדברי הימים-ב (ד, יט-כ) "יט) וַיַּעַשׂ שְׁלֹמֹה אֶת כָּל הַפָּלִים אֲשֶׁר בֵּית הָאֱלֹהִים וְאֵת מִזְבֵּחַ הַזָּהָב וְאֵת הַשִּׁלְחָנוֹת וְעָלִיהֶם לֶחֶם הַפָּנִים: (כ) וְאֵת הַמְּנֹרֹת וְנִדְחֵיהֶם לְבָעֶרֶם כַּמִּשְׁפָּט לְפָנֵי הַדְּבִיר וְהָבָה סָגוּר" ע"כ. הנה מבואר שעשה שולחנות ומנורות רבים. ונחלקו תנאים האם מסדרין הלחם על כולם או על אחד בלבד, וכן נחלקו אם מדליקים הנרות רק במנורה אחת או על כולם, דגרסינן (מנחות צט, א) "ת"ר עשרה שלחנות עשה שלמה, ולא היו מסדרין אלא על של משה שנאמר (מלכים-א ז, מח) ואת השלחן אשר עליו לחם הפנים זהב, עשר מנורות עשה שלמה, ולא היו מדליקין אלא בשל משה שנאמר (דברי הימים-ב יג, יא) מנורת הזהב ונרותיה לבער בערב. רבי אלעזר בן שמוע אומר על כולם היו מסדרין, שנאמר (דברי הימים-ב ד, יט) את השולחנות ועליהם לחם הפנים, ובכולן היו מדליקין שנאמר (דברי הימים שם, כ) את המנורות ונרותיהם לבערם כמשפט לפני הדביר זהב סגור" ע"כ.

הנה מבואר דלרבי אלעזר בן שמוע היו מסדרין על כל השולחנות, ומדליקים בכל המנורות. ואף על פי שרש"י (שם) פירש שהיו מסדרין לחם הפנים רק בשולחן אחד אפילו לרבי אלעזר בן שמוע, ומה שאמר על כולם

משך חכמה

פרשת תצוה - זכור פסקא א-ג – פרשת הדלקת המנורה

מאת הגה"ק רבי מאיר שמחה הכהן זצוק"ל מדווינסק

בעל מחבר ספר "אור שמח" על הרמב"ם

עם ביאור בינת החכמה - מאת יצחק בירך דסקל

גליון מס' כג תשפ"ו טל: 052-7611435 מייל: y.b.daskal@ybdaskal.com כל הזכויות שמורות ©

שלושת אלפים ושש מאות. אם כן היה מוכרח להיות אחד עשר מנורות, ולבד משה עשרה מנורות, חמש מימין של משה וחמש משמאל של משה. אם כן לפי החשבון היה צריך להיות עוד אחת, רק שלא היה יכול להיות יותר על צד אחד על צד השני. ובפרט לפרש"י דהדביר היה גובה עשרים, אם כן לא היה רק מאה אמה יותר. ולכן עשה גם שולחנות עשרה, כי השלחן צריך להיות נוכח המנורה (שמות כו, לה. וביומא לג, ב), וכזו כן זה. וזה רק במקדש שלמה שהיה גילוי שכינה, אבל במקדש שני שאינו רק חוק, סגי באחת, ודו"ק היטב⁴:



[ג]

”וְשָׂמַתְּ אֶת הַשְּׁלֶחָן מִחוּץ לַפֶּרֶקֶת וְאֵת הַמִּנְחָה נֹכַח הַשְּׁלֶחָן עַל צֵלַע הַמִּשְׁכָּן תִּקְנֶנָּה וְהַשְּׁלֶחָן תִּתֵּן עַל צֵלַע צִפּוֹן”.

וכל זה דוקא בבית ראשון שהיתה בו השראת השכינה ונבואה, אבל בבית שני שלא היתה בו השראת השכינה, אין צורך לעשות מנורות להאיר כדי שתשרה שכינה, ואף על פי שגם לדורות יעשו כן כחוקה בלא טעם, היינו דוקא היכא ששייך השראת השכינה, יעשו כן להאיר שיהיה ראוי שתשרה שכינה מחמת החושך המונע השראת השכינה, אבל היכא דאין השראת השכינה אין מניעת השראת השכינה מחמת החושך, לפיכך אין שייך טעם מנורה להאיר שיהיה ראוי להשראת השכינה, כיון דבלאו הכי אין במקום השראת השכינה. וכיון שהוכרח שלמה לעשות הרבה מנורות, הוכרח לעשות הרבה שולחנות, כיון שמצות השולחנות להיות נוכח המנורה. ומיושב כל הדקדוקים.

⁴ **תמצית דבריו:** הטעם שעשה שלמה המלך עשרה מנורות במקדש, כיון שנתבאר שהיו צריכים אור לנבואת משה, וכיון שנפח גודל ההיכל בבית המקדש הוא פי שנים-עשר מהמשכן, לפיכך היה צריך שנים-עשר מנורות, ולכן הוסיף שלמה עוד עשר מנורות, חמש מכל צד, שסך הכל זה אחד עשרה מנורות, והיה צריך להוסיף אחד עשרה מנורות, אבל רצה להשוות את הצדדים.



[ג]

היו מדליקין, דכתיב (דברי הימים-ב, ד, כ) את המנורות ונורותיהם לבערם כמשפט. ופשוטו שהיה מדליק בכולן, ודלא כשפרש"י (מנחות, שם) דפעמים בזו ופעמים בזו. ויעוין בילקוט מלכים (ילקוט שמעוני מלאכים רמז קפ"ה) דעל כולם היה מסדר, רק בשל משה תחילה. ויעיין שם טעם של שולחן וכיור. וכבר נאמר אצל דוד אביו שהניח זהב למנורות הזהב (דברי הימים - א, כח, טו). משום דדריש שכיון שבמשכן שהיה רוחב עשר על שלושים אמה היה מנורה אחת, אם כן על כל החשבון, הוא עשר פעמים שלושים, הוא שלוש מאה אמה, וקומתו עשר אמה. ולפי זה החשבון, ההיכל שבנה שלמה היה ששים על רוחב עשרים (מלאכים א, ו, ב), אם כן עשרים פעמים ששים, הוא אלף ושני מאות. וקומתו שלושים, אם כן הוא ג' פעמים ככה, הוא

עשר אמות, וההיכל היה שטחו אלף ומאתים, שהוא פי ארבע. ועוד יש להכפיל זאת בשלוש פעמים, כיון שגובה ההיכל היה שלושים אמות והמשכן רק עשר אמות גובה, וכשנכפיל ארבעה בשלוש פעמים גובה, נמצא שצריך שנים-עשר מנורות, ועשה רק אחד עשרה כדי שיהיה חמש מכל צד בשוה.

ועוד טעם שהוסיף רק עשרה מנורות ולא אחד עשרה, כיון שכתוב (מלכים-א ו, יט-כ) (יט) ”וַיִּבְרָא בְּתוֹךְ הַבַּיִת מִפְּנִימָה הַכֵּין לְתִתֵּן שָׁם אֶת אֲרוֹן בְּרִית ה' : (כ) וְלִפְנֵי הַדְּבִיר עֲשָׂרִים אֲמָה אָרְף וְעֲשָׂרִים אֲמָה רֹחֵב וְעֲשָׂרִים אֲמָה קוֹמָתוֹ וַיִּצְפְּהוּ זָהָב סֹגֹר וַיִּצֹף מִזְבַּח אֲרָז וּפֶרֶשׁ”י שדביר היא מחיצה שיש בין ההיכל לקודש הקדשים, ומבואר שגודל קדש הקדשים היה רק גובה עשרים אמה. כלומר, מתוך השישים אמות של ההיכל, היה רק ארבעים בגובה שלושים אמה, ועשרים היו בגובה עשרים אמה, אם כן יש להכפיל הארבעה מנורות - שיש לעשות בשיעור השטח על עשר אמות גובה כנראה לעיל - רק בשתים, שהם שמונה, כיון שעשרים היה אפילו בקודש הקדשים, אבל עוד עשר אמות גובה היה רק בהיכל שהיה ארבעים אורך כפול עשרים אמה רוחב, שהוא שמונה מאות, וכשנכפיל זאת בגובה עשר אמות נמצא שיש עוד שמונה אלף אמות, ולפי חשבון המשכן יש לתת לכל שלושת אלפים אמה מנורה אחת, לפי זה יש לתת עוד שלושה מנורות להאיר את השמנות אלפים אמה, אף על פי שיהיה מיותר מאה אמה, וזה עדיף מלתת שתי מנורות ולא יאיר רק שש מאות אמה.

ועל פי זה מבואר מדוע עשה גם עשר שולחנות יותר משל משה, כיון שצריך להעמיד השולחן נוכח המנורה, כדכתיב (שמות פרק כו, לה. וביומא לג, ב)

משך חכמה

פרשת תצוה - זכור פסקא א-ג – פרשת הדלקת המנורה

מאת הגה"ק רבי מאיר שמחה הכהן זצוק"ל מדווינסק

בעל מחבר ספר "אור שמח" על הרמב"ם

עם ביאור בינת החכמה - מאת יצחק בירך דסקל

גליון מס' כג תשפ"ו טל: 052-7611435 מייל: y.b.daskal@ybdaskal.com כל הזכויות שמורות ©

שהמצוה כל שהוא חדש עדיף טפי, וזהו מזיתו, שניכר טעם הזית, וכמו שאמרו בעבודה זרה (סו, א) דחמרי חדתא וענבי הוי חדא טעמא וזה ברור. ובזה מדויק לשון הכתוב בשופטים (ט, ט) החדלתי את דשני אשר בי יכבדו, ולא כתוב בו, משום דהשמן ניכר טעם הזית בו, ודו"ק. ואולי משום דשמן זית אין דרכו לשתות, וכמו דמשמע בריש כיצד מברכין (ברכות לה, ב) אי דשתי אוזיקי וכו' לכן כתיב ב"ה.

העצים - פתח דבריו במשל, ועם שאין כל דברי הנמשל ידמו להמשל הנה קצת הדברים ידמו, ויתר דברי המשל באו ליפות המשל ולהכניס בלב השומע: (ט) החדלתי - וכי אחדל מלתן פריי הטוב: בי - ר"ל בפריי: יכבדו וכו' - כי בשמן זית מכבדים את המקום בנרות המנורה, ואת האנשים במשיחת הכהנים והמלכים: והלכתי - ר"ל וכי אעזוב עסקי ואלך להיות מתנועע ומטולטל בעבור צרכי העצים, כי אם אמלך אעזוב בע"כ עסקי לטרוח בצרכי המלוכה: עכ"ל] והנה יש לדקדק, מהו לשון בי יכבדו, היה לעץ לומר שבו יכבדו, שהרי העץ מדבר על דשנו דהיינו שמנו שבו ולא על עצמו. אבל לאור המבואר ששמן זית המובחר טעמו כטעם הזית, בדקדוק רב כתיב "בי", כלומר בעצמי, כי ניכר בשמן טעם הפרי, ונחשב שמכבדים בזית עצמו.

עוד יש לפרש, מדוע כתוב "בי" ולא בו, כיון שמבואר בברכות (לה, ב) שהשונה שמן זית בפני עצמו ללא מאכל הוא מזיק לו, לפיכך אמר עץ הזית שמכבדים בי, כלומר בזיתים שיש בהם שמן, כי כאשר יצא מהם שמן אין מכבדים בשמן בפני עצמו, וזהו עזבתי את דשני, דהיינו את הזית עם השמן שמכבדין אנשים בי, בזיתים עצמן, כשיש להם שמן בתוכן.

⁶ תמצית דבריו: מדוע נקרא שמן זית על שם העץ, ויין אינו נקרא על שם עץ הגפן – ונראה, דשמן זית, ככל שהוא חדש יותר, הוא משובח יותר, וככל שטעמו כזיתים הוא משובח יותר, לכן נקרא שמן זית. אבל יין, כל שהוא ישן יותר, ואין טעמו כגפן, הוא משובח יותר, לכן לא נקרא יין הגפן.

(כז, כ) וְאַתָּה תִּצְוֶה אֶת בְּנֵי יִשְׂרָאֵל וְיִקְחוּ אֵלֶיךָ שֶׁמֶן זֵית זָךְ כִּתִּית לְמָאוֹר לְהַעֲלֹת נֵר תָּמִיד:

מדוע נקרא שמן זית על שם העץ, ויין אינו נקרא על שם עץ הגפן

(כז, כ) ויקחו שמן זית. במנחות⁵ (דף פו, א) מזיתו, ויעוין רש"י שם. והנראה לפרש משום דגבי יין אמרו לא יביא יין מגיתו (בבא בתרא צז, א) וכמו דפירש רשב"ם שם דכתיב הסך נסך שכר לה' (במדבר כח, ז). ובתרגום על קרא דיין ושכר יזיר (שם ו, ג) מחמר חדת ועתיק, הרי דשכר עתיק. ולכן בשמן כתוב שמן זית,

⁵ [ג] (כז, כ) וְאַתָּה תִּצְוֶה אֶת בְּנֵי יִשְׂרָאֵל וְיִקְחוּ אֵלֶיךָ שֶׁמֶן זֵית זָךְ כִּתִּית לְמָאוֹר לְהַעֲלֹת נֵר תָּמִיד ע"כ. שני עצים מוציאים משקה חשוב מאוד שחשיבותו יותר מהפרי עצמו, שמן מזיתים ויין מגפן. ויש לתת טעם מדוע נקרא השמן על שם עצו, שמן זית, כדכתיב בקרא "וְיִקְחוּ אֵלֶיךָ שֶׁמֶן זֵית", ויין אינו נקרא יין הגפן.

ונראה דשמן זית, ככל שהוא חדש יותר, הוא חשוב יותר, כמו שאמרו במנחות (פו, א): "תניא שמן זית, מזיתו. מכאן אמרו כו', ופרש"י: "שמן זית - דכתיב בקרא שמן זית זך כתיב (שמות כז). מזיתו - שיהיו הזיתים באילן עד שיהיה בהן שמן". והנה לפרש"י מזיתו היינו שיהא השמן בעודו באילן. אבל נראה לפרש בדרך אחרת, מזיתו, היינו כשעוד יש בשמן טעם של הזית, וזהו כשהוא חדש, וכדמצינו ביין חדש שטעמו כטעם הענבים, הכי נמי שמן חדש טעמו כטעם הזיתים, וזהו מזיתו שניכר בשמן טעם הזית. אבל ביין הוא להפך, ככל שהוא ישן יותר, הוא עדיף יותר, שהרי אמרו בבבא בתרא (צז, א) דאסור לנסך על גבי המזבח יין מגיתו, דהיינו שמביא יין מהגת, שהוא משקה הענבים לאחר סחיטה לפני שהתיישנו ונעשו שכר, וקרא כתיב (במדבר כח, ז) הסך נסך שכר, ושכר הוא יין ישן כמבואר בתרגום אונקלוס על הפסוק (במדבר) יין ושכר. וכמו שאמרו בעבודה זרה (סו, א) שטעם יין חדש כטעם ענבים, וזה הפך שמן זית שהמובחר הוא שיש בו שמן כשהוא זית, לכן נקרא שמן זית על שם הפרי.

ועל פי זה מבואר הא דכתיב בשופטים (פרק ט) (ז-ט) וַיִּגְדּוּ לְיוֹתָם וַיַּעֲמֵד בְּרֹאשׁ הָרֹגְזִים וַיִּשָּׂא קוֹלוֹ וַיִּקְרָא וַיֹּאמֶר לָהֶם שְׁמָעוּ אֵלַי בְּעָלִי שִׁכְם וַיִּשְׁמַע אֲלֵיהֶם אֱלֹהִים: הַלּוֹךְ הָלְכוּ הָעַצִּים לְמַשַּׁח עֲלֵיהֶם מֶלֶךְ וַיֹּאמְרוּ לַזֵּית מֶלֶכָה עָלֵינוּ: וַיֹּאמֶר לָהֶם הַזֵּית הַחֲדָלְתִּי אֶת דְּשְׁנִי אֲשֶׁר בִּי יִכְבְּדוּ אֱלֹהִים וְאֲנִשִּׁים וְהִלַּכְתִּי לְנוֹעַ עַל הָעַצִּים: [ופירש במצודת דוד (ח) הלוך הלכו

